

Korunan alanlarda tampon zon belirlemede ve yönetiminde etkili faktörler

Ayhan Akyol^{a,*}, Savaş Karakaya^b

Özet: Korunan alan politikaları özellikle yaşamı bu kaynaklara bağlı olan yerel insanları olumsuz etkilemekte ve alan yöneticileri ile yerel halk arasında çatışmalara neden olmaktadır. Ortaya çıkan sorunların çözümü için geliştirilen araçlardan birisi tampon zon yönetimidir. Tampon zonların belirlenmesinde ise bazı sosyal, ekonomik ve ekolojik temel göstergelerin tanımlanması gereklidir. Ancak en belirleyici etken korunan alan içerisinde yaşayan yerel halktır. Bu amaçla çalışmada, konuyla ilgili çalışan uzmanlarla ve Kovada Gölü Milli Parkı'nda yaşayan yerel halkla anket ve görüşme yöntemi kullanılarak tampon zon belirlenmesi ve yönetiminde etkili olan faktörler araştırılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20 istatistik paket programı kullanılarak Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testleri ile analiz edilmiştir. Ayrıca konunun açıklanmasında frekans ve yüzde değerlerden de faydalanılmıştır. Çalışma bulgularına göre, 35 ifadeden oluşan ve uzmanlarca değerlendirilen tampon zon belirlemede dikkate alınması gereken faktörlerin tümü ortalama 3.5 puan üzerinde bir puan almış ve uzmanlarca önemli bulunmuştur. Uzmanlarca yapılan bu değerlendirmelerde en yüksek puanları ekolojik ve biyolojik içerikli faktörler almıştır. Yerel halk tarafından yapılan değerlendirmelerde ise, çevresel koruma (bitki ve hayvanların korunması, kaçak avcılığın önlenmesi) ve idari hususlar (hukuksal düzenlemeler, katılım, bilgi verme) ile ilgili konular önemli olarak bulunmuştur. Tüm bu bulgulardan hareketle, araştırmaya konu olan faktörlerin, korunan alanların özelliklerine de bağlı olarak uygun ve kullanışlı olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Korunan alanlar, Tampon zon, Sürdürülebilir yönetim, Kovada Gölü Milli Parkı

Factors affecting buffer zone determination and management in protected areas

Abstract: Protected area policies negatively affect local people whose lives depend on these resources and cause conflicts between park managers and local residents. Buffer zone management is one of the tools developed to solve the problems. For the determination of buffer zones, some social, economic and ecological basic indicators should be defined. However, the most decisive factor is the local people living in the protected area. For this purpose, the data obtained by survey and interview method with experts working in the field and Kovada Lake National Park residents were analyzed with using SPSS 20 statistical package program. Mann-Whitney U test and Kruskal Wallis H tests were used in analyzes for obtained data. In addition, frequency and percentage values were used to explain the subject. According to the results of the study, all factors to be taken into consideration in determining the buffer zone, which consists of 35 factors and evaluated by experts, received a score above 3.5 points on average and were found important by the experts. In these evaluations made by experts, the highest scores were obtained from ecological and biological factors. In the assessments made by the local people, issues related to environmental protection (protection of plants and animals, prevention of poaching) and administrative matters (legal regulations, participation, information provision) were found important. Based on these findings, the determination and management of buffer zone evaluated by experts depended on effective factors and the conditions of the study area, it is thought to be convenient and useful.

Keywords: Protected areas, Buffer zone, Sustainable management, Kovada Lake National Park

1. Giriş

Modern anlamdaki doğa koruma anlayışının ilk olarak 1872 yılında Yellowstone Milli Parkı'nın kurulması ile birlikte başladığı kabul edilmektedir. Yellowstone Milli Parkı'nda yaşayan yerel kabileleri ve diğer insanları yaşadıkları arazilerden çıkararak insansız korumayı öngören ve bölge içerisindeki etkinliklere sınırlamalar getiren model, Yellowstone Modeli Koruma olarak ta bilinmektedir (Yücel, 1999; Arı, 2006; Özüdoğru, 2013). Ancak o tarihlerle başlayan sıkı koruma süreci korunan alanlarda yaşayan pek çok yerel toplumu olumsuz etkilemiş, artan kaynak kullanım baskısı ile birlikte ormansızlaşma, çevre kirliliği, sulak alanların kuruması, türlerin yok olması gibi bir çok durumla

karşı karşıya gelinmesine neden olmuştur (Curran vd., 2004; Kothari, 2008). Yaşanan bu olumsuzluklar ilgili çevrelerin dikkatini çekmiş, insanların doğal kaynaklara bakış açılarını değiştirmiş ve bu alanlarda bilimsel, kültürel, eğitsel, görsel ve ekolojik açıdan koruma düşüncesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Akten vd., 2012; Şen ve Buğday, 2015). Bu nedenle, yakın geçmişte, birçok ülkede özellikle insan kullanımının ve yerleşiminin yoğun olduğu alanlar için yeni yönetim ve koruma anlayışları geliştirmek gereği doğmuştur (Demirayak, 2006; Allan vd., 2017).

Tarihi süreç içerisinde ise korunan alanlarda insanın özellikle yerel toplumların en az toprak, doğa ve kültürel kaynaklar kadar korunan alanların bir parçası olduğu görüşü kabul edilmiştir (Eagles vd., 2002). Çünkü salt ve katı

^a Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 32260, Isparta

^b Tarım ve Orman Bakanlığı, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü, Ankara

* **Corresponding author** (İletişim yazarı): ayhanakyol@isparta.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 05.09.2019, **Accepted** (Kabul tarihi): 23.10.2019

Citation (Atf): Akyol, A., Karakaya, S., 2019. Korunan alanlarda tampon zon belirleme ve yönetiminde etkili faktörler. Turkish Journal of Forestry, 20(4): 381-390. DOI: [10.18182/tjf.616100](https://doi.org/10.18182/tjf.616100)

koruma içeren, yerel halkın göz ardı edildiği yaklaşımlarla korunan alanların başarılı bir şekilde yönetilmesinin mümkün olmadığı ve yaşanan sorunların daha da karmaşık hale geldiği gözlemlenmiştir (Scherl vd., 2004; Kuvan, 2005; Alkan vd., 2009). Bu nedenle salt korumayı hedefleyen ilk amaçlar aşılmış ve izleyen dönemlerde bu alanların yönetimine ilişkin yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır (Dudley vd., 2005; Gümüş vd., 2010). Özellikle V. Dünya Ulusal Parklar ve Korunan Alanlar Kongresine yerli ve yerel halklardan 120 temsilci katılım göstermiş ve "Our Voices" adlı bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiriye yerel halklar kendilerini sadece "paydaş" (stakeholder) olarak değil, aynı zamanda "hak sahibi" (right-holder) olarak tanımlamışlardır (Sheppard, 2004; Derose, 2004; Brosius, 2004).

Korunan alanlar, ulusal ve uluslararası doğa koruma politikalarının odak noktasında yer almaktadırlar. Yerelden dünyaya geniş faydaya sahip olan korunan alanlar, özellikle biyolojik çeşitlilik için büyük önem taşımakta, karbon azaltımı ve iklim değişikliği gibi konularda da hayati öneme sahiptirler (Liu vd., 2010; Strohbach vd., 2012; Klar vd., 2012). Bu nedenlerle doğal alanların ve sahip olduğu kaynakların korunması için, bu alanların statülerinin belirlenmesi, sınırlarının çizilmesi ve koruma faaliyetlerinin düzenlenmesi gereği doğmuştur (Heinen, 1996; Görmüş, 2012; Ersoy ve Daşdemir, 2016). IUCN tarafından ilk kez 1969 yılında korunan alan kategorileri oluşturulmuştur. Sonraki yıllar bu kategoriler ihtiyaçlara göre güncellenmiş ve günümüzde hemen hemen herkesçe kabul edilmiştir (Kurdoğlu, 2007; Dudley, 2008). Bu gelişmeler neticesinde son yıllarda korunan alanların sürdürülebilir yönetimi için yeni araçlar geliştirilmeye başlanmıştır (Hernes ve Metzger, 2017; Akyol vd., 2018). Özellikle insan faktörünü dikkate alan uygulamalardan birisi de tampon zon uygulamalarıdır.

Tampon zon kavramı ilk defa UNESCO tarafından İnsan ve Biyosfer Programı'nda Biyosfer rezervlerindeki çekirdek zonların etrafını çeviren alanlar olarak tarif edilmiştir (Wells ve Brandon, 1993). MacKinnon vd., (1986) tampon zonları koruma altındaki alana ek bir koruma katmanı sağlamak için, kırsal topluluklara fayda sağlayan, özellikle arazi kullanımının sınırlandırıldığı korunan alanlara bitişik alanlar olarak tanımlamışlardır. Wind ve Prins (1989) ise tampon zonları parkları korumak için tasarlanmış parkların dışındaki alanlar olarak tanımlamışlardır. Günümüzde ise tampon zonlar, "korunan alanın içinde veya dışında bulunan fakat onu çevreleyen, koruma üzerine insan etkisinin, insan üzerine ise korumanın olumsuz etkilerinin azaltıldığı, aynı zamanda olumlu etkilerin ise geliştirildiği aktivitelerin uygulandığı ve idare edildiği alanlar" olarak tanımlanmaktadır (Ebregt ve Greve, 2000). Bu yaklaşımlardan görüldüğü üzere korunan alanlarda korumaya önem verilirken aynı zamanda tampon zonlarla ekonomik faydaların yerel halka verilmesi amaçlanmaktadır (Ogogo vd., 2010).

Tampon zonların belirlenmesi için genel ilkeler aynı olmakla birlikte özellikle farklı koşullar altında (ekolojik, sosyal, ekonomik, politik vb.) tampon zon belirleme ve yönetim ölçütlerinde oldukça geniş bir çeşitlilik gözlemlenmektedir (Li vd., 1999). Teorik olarak tampon zonda orman kaynaklarının kullanımı, mutlak koruma bölgelerini korumak için çok düşük etkili kullanımlarla sınırlıdır. Fakat uygulamada bu düzenlemelerin çoğu uygulanamamaktadır (Budhathoki, 2004; Ahmad vd., 2012). Hatta çoğu zaman bir korunan alanı çevreleyen özel mülk

sahipleri genellikle tampon bölgenin varlığından dahi haberdar değildirler (Brandon ve Wells, 1992). Oysaki bir tampon zon, koruma alanına ilave bir koruma katmanı sağlarken, aynı zamanda yerel halka fayda sağlama amacı olan bir arazi alanıdır (Lynagh ve Ulrich, 2002; Budhathoki, 2003; Straeada ve Treue, 2006). Oluşturulan koruma alanının türüne ve hedeflerine bağlı olarak tampon zon yönetiminde çeşitli yaklaşımlar vardır (Perelló vd., 2012; Ahmad vd., 2016). Örneğin, bazı korunan alanlarda tampon zondaki faaliyetler çekirdek zonu korumak amacıyla düzenlenirken, bazı korunan alanlarda tampon zonlar, kaynakların sürdürülebilir kullanımı, ekosistemin restorasyonu, turizm ve rekreasyon faaliyetleri, hayvancılık, eğitim ve araştırma alanı olarak ta yönetilebilir (Correll, 2005; Hjørtso vd., 2006; Abdullah vd., 2013; Robinson vd., 2013).

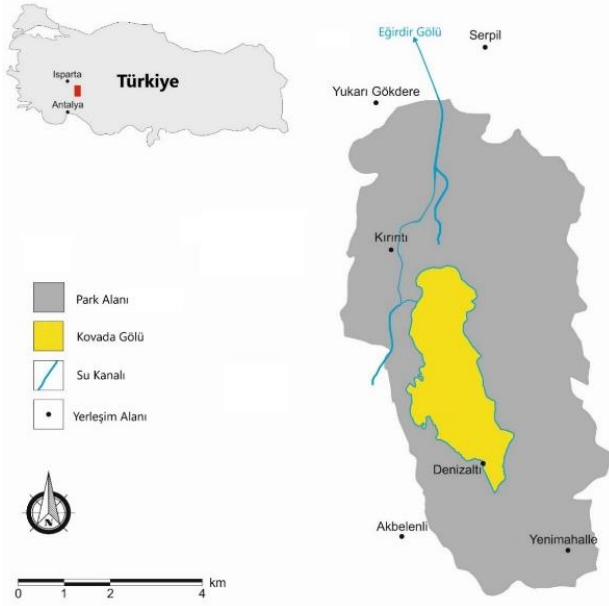
Bu çalışmanın amacı, uzmanların ve yerel halkın görüşlerini kullanarak korunan alanlarda tampon zon belirlenmesinde ve yönetiminde dikkat edilmesi gereken faktörleri değerlendirmektir. İklim, coğrafi konum, biyoçeşitlilik, gelişme düzeyi, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikler gibi faktörler doğa koruma açısından korunan alanlara ilişkin algı ve bakış açılarını değiştirmektedir. Bu nedenle çalışmada Kovada Gölü Milli Parkı örneğinde biyoçeşitliliğin korunmasına ve yerel halkla yaşanan çatışmaların önlenmesine katkı sağlayabilecek tampon zon uygulamaları için karar vericilere referans veriler sunulması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve yöntem

2.1. Araştırma alanı

Isparta ili sınırları içerisinde bulunan 6.534 ha büyüklüğündeki Kovada Gölü Milli Parkı 1970 yılında milli park olarak ilan edilmiştir (Şekil 1). Park sınırları içerisinde Kırıntı, Yuvalı, Serpil, Yukarıgökde, Akbelenli ve Karadiken köylerinin tamamı veya bir kısımları yer almaktadır (DKMP, 2010; Bahadır, 2013). Parka ismini veren Kovada gölü denizden 890 m yükseklikte ve 9 km²'lik bir alana sahiptir. Gölün en büyük sorunlarından birisi seviye alçalması diğeri ise göl sularındaki kirliliktir. Yapılan bir çalışmaya göre, gölde oluşacak 1 m'lik alçalmanın göl hacminde %22'lik bir azalmaya neden olacağı belirlenmiştir (Koyuncu, 1985). Son yıllarda göldeki kirlenmeye bağlı olarak ise sazlık-bataklık habitatların alanı gittikçe artmaktadır.

Park sınırları içerisinde toplam 75 familyaya bağlı 259 cins ve 361 tür, 44 alttür, 10 varyete teşhis edilmiş olup bunların 28'i endemiktir. Kızılcım, Karaçam, Sedir, Toros Göknarı, meşe (saçlı, sapsız, pımal, kermes) türleri, ardiç, çınar, çitlembik, akçakesme, menengiç, boyacı sumacı, yemişen, böğürtlen, defne, tesbih çalısı, karaçalı, karamuk, laden gibi türler bulunmaktadır (Yücedağ ve Carus, 2005). Yine park içerisinde yaban keçisi, sansar, yaban domuzu, porsuk, tavşan, tilki, ağaç sincabı gibi memeliler, pullu sazan, kadife, sudak, havuz balığı, kerevit gibi balık türleri, adi kertenkele, kaplumbağa, yılan gibi sürüngenler (DKMP, 2010), 167 kuş türü ile (Gündoğdu, 2002) 240 böcek taksonu tespit edilmiştir (Aslan ve Karaca, 2012).

Şekil 1. Çalışma alanı

2.2. Yöntem

Araştırmanın verileri anket tekniğinden yararlanılarak elde edilmiştir. Bu kapsamda iki ayrı anket formu hazırlanmış olup, anketlerin hazırlanmasında araştırmacıların bilgi ve deneyiminin yanısıra Özden vd. (2001), Abdullah vd. (2013), Ahmad vd. (2016), Aydın vd. (2016), Hernes ve Metzger (2017), Korkmaz vd. (2018) tarafından yapılan çalışmalardan da faydalanılmıştır. Çalışma için konuyla ilgili çalışan uzmanlar ve park içerisinde yaşayan yerel halk ile anket ve görüşmeler yapılmıştır. Bu çerçevede uzman anketinde bazı sosyo-demografik özellikler, tampon zon belirlemede göz önünde bulundurulması gereken faktörler ve tampon zona yönelik diğer hususlar araştırılmıştır. Tampon zon belirlemede göz önünde bulundurulması gereken faktörler için “çok önemsiz, önemsiz, kararsızım, önemli ve çok önemli” şeklinde 35 faktörden oluşan 5’li likert ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılardan ilgili faktörleri çok önemsiz = 1 puan ve çok önemli = 5 puan olacak şekilde puanlamaları istenmiştir. Faktörler, katılımcıların ilgili faktörlere verdikleri puanların ortalamaları alınarak değerlendirilmiştir. Yerel halk anketinde ise bazı sosyo-demografik özellikler, park ve yerel halk arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler ve yerel halkın milli parka yönelik algı ve tutumları araştırılmıştır. Çalışma kapsamında uzman grubundan 98 kişiye, yerel halktan 132 kişiye anket uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi için SPSS 20 istatistik paket programından yararlanılmış ve istatistiksel analizlerde 0.05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır. Güvenilirlik analizi sonucunda, Cronbach’s Alpha (iç tutarlılık katsayısı) uzman grubu için 0.909, yerel halk için 0.602 bulunmuştur. Güvenilirlik katsayısının 0.60 ile 0.80 arasında olması ölçeğin orta güvenilir, 0.80 ile 1.00 arasında olması ise ölçeğin yüksek güvenilir olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2016). Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile normallik testi yapılmış ve verilerin %95 güven aralığında normal dağılıma sahip olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis-H testi ile veriler değerlendirilmiş, frekans ve yüzde değerler de kullanılarak ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır.

3. Bulgular ve tartışma

3.1. Uzmanların görüşlerine ilişkin bulgular

3.1.1. Araştırmaya katılan uzmanların bazı profil özellikleri

Araştırmaya katılan uzmanların cinsiyet, eğitim, yaş, çalışma süresi ve meslek-unvanlarına ilişkin frekans ve yüzde değerleri bu başlık altında gösterilmiş olup, Çizelge 1’de sunulmuştur. Buna göre, göre araştırmaya katılan uzman gurubunun %28.6’sı kadın iken, %71.4’ü erkektir. Araştırmaya katılan uzmanların %52’si 30-39 yaş grubunda olup, %60.2’si lisans, %32.7’si yüksek lisans ve %7.1’i ise doktora eğitim düzeyine sahiptir. Çalışma sürelerine bakıldığında yaklaşık %52’si 10 yıllık, %21.4’ü ise 20 yılın üzerinde bir tecrübeye sahiptir.

3.1.2. Tampon zon belirlemede dikkate alınması gereken faktörler

Çalışmada tampon zon belirlemede dikkate alınması gereken faktörlerin ne olması gerektiği ile ilgili olarak 35 ifadeden oluşan bir liste uzman grubunun değerlendirmesine sunulmuştur. Çizelge 2 incelendiğinde faktörlerin tamamının ortalamasının üzerinde bir puan aldığı ve uzmanlarca önemli bulunduğu görülmektedir. “Korunan alan içerisinde nesli tehlikede olan türlerin varlığı ve alandaki dağılımı (flora ve fauna)” faktörü 4.79 puanla en yüksek puanlı faktör olmuştur. Diğer bir yüksek puanlı faktör “biyolojik çeşitlilik ve durumu (flora-fauna ve ekolojik süreçler; beslenme, çiftleşme, yuvalama, vb.)” (puan: 4.74) faktörüdür. Korunan alanların en temel işlevlerinden birisi mevcut biyolojik çeşitliliği korumaktır. Bu nedenle tampon zon olarak ayrılacak alan içerisinde, tehlike altındaki türlerin bulunup bulunmadığı ile türlerin üreme ve yaşama alanlarının bulunup bulunmadığı büyük önem taşımaktadır. Uzmanların değerlendirilmesine sunulan bu faktörler aldıkları puanlar açısından değerlendirildiğinde özellikle biyolojik ve ekolojik ifadeler içeren faktörlerin daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir.

Çizelge 1. Araştırmaya katılan uzmanların bazı profil özellikleri

Profil özellikleri		n	%
Cinsiyet	Kadın	28	28.6
	Erkek	70	71.4
Yaş	20-29	12	12.3
	30-39	51	52.0
	40-49	25	25.5
	50-59	9	9.2
	>59	1	1.0
Eğitim	Lisans	59	60.2
	Yüksek lisans	32	32.7
	Doktora	7	7.1
Meslek ve unvan	Orman mühendisi	40	40.8
	Peyzaj mimarı	22	22.4
	İnşaat mühendisi	12	12.2
	Ziraat mühendisi	7	7.2
	Biyolog	6	6.1
	Jeoloji mühendisi	5	5.1
	Orman endüstri mühendisi	4	4.1
Veteriner	2	2.1	
Çalışma süresi	1-5 yıl	29	29.6
	6-10 yıl	22	22.4
	11-15 yıl	17	17.3
	16-20 yıl	9	9.2
	>20 yıl	21	21.4

Korunan alanlar için biyolojik çeşitlilik göstergelerinin belirlenmesine yönelik yapılan benzeri bir çalışmada da, doğrudan biyolojik çeşitlilik konusu ile ilişkili göstergelerin en yüksek puanları aldığı dikkati çekmektedir (Korkmaz vd., 2018). Bu durum, biyolojik çeşitlilik konusunun korunan alanların sürdürülebilir yönetimi için en önemli ve etkili faktörlerden birisi olduğunu göstermektedir.

Korunan alanlar için tampon zon belirleme gerekçelerinden bir diğeri alan içerisindeki yerel halkın varlığıdır. Bu bağlamda “*korunan alan sınırları içerisinde yaşayan yerel halkın durumu (sosyal, ekonomik ve demografik)*” faktörü ise ortalama 4.36 puan ile oldukça yüksek puan alan faktörlerden birisi olmuştur. “*Yerel halkın alandaki geleneksel kullanım hakları*” (puan: 4.29) faktörü de benzer şekilde yüksek puan ortalamasına sahip faktörlerden birisidir.

Çalışma bulgularına göre “*tampon zon belirlemede yerel katılım sağlanması*” faktörü ortalama 4.18 puanla yüksek puanlı faktörler arasında yer almıştır. Bu durum, uzmanların milli parkla ilgili karar alma mekanizmalarında katılımcı bir anlayış izlenmesi gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Korunan alanlar ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda da, milli parklarda yaşanan sosyo-ekonomik odaklı birçok problemin nedeni olarak yerel katılımcılığın sağlanamaması gösterilmektedir (Alkan, 2009; Alkan vd., 2009; Akyol vd., 2018).

Çalışmada “*korunan alana yakın ama sınırları dışındaki tarım arazilerinin durumu*”, “*korunan alana yakın ama sınırları dışındaki hayvancılık faaliyetleri*” ve “*korunan alana yakın ama sınırları dışındaki ormancılık faaliyetleri*” faktörleri en düşük puanlı faktörler olarak yer almıştır. Bu durum korunan alan sınırları dışında olmasına rağmen yakın çevresindeki tarım, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerinin korunan alanları etkilediğini ve tampon zon ayırımında etkili faktörler olduğunu göstermektedir.

3.1.3. Tampon zon belirlemeye yönelik uzmanların diğer görüşleri

Çalışmada, uzmanlardan konuyla ilgili belirlenen diğer bazı ifadeleri de değerlendirmeleri istenmiş ve bunlar Çizelge 3’de sunulmuştur. Çizelge 3. incelendiğinde “*korunan alanlarda tampon zon ayırmak korumayı sağlamak için yeterlidir*” (puan: 2.86) ifadesi hariç tüm ifadelerin ortalama 3.50 puanın üzerinde puan aldığı dikkati çekmektedir. Ancak bu ifadenin olumsuz olması aslında ifadenin önemli olduğunu göstermektedir. Yani uzmanlar tampon zon ayırmanın korunan alanları korumak için tek başına yeterli olmadığını düşünmektedirler. Hatta 4.64 puanla en yüksek puanlı ifadelerden birisi olan “*tampon zonlar korumaya yardımcı uygulamalar olup başkaca uygulamalar ile desteklenmelidir*” ifadesi bu durumu desteklemektedir.

Çizelge 2. Tampon zon belirlemede dikkate alınması gereken faktörler

Faktörler	Ortalama Puanı*	Standart sapma
Korunan alan içerisinde nesli tehlikede olan türlerin varlığı ve alandaki dağılımı (flora ve fauna)	4.79	0.503
Biyolojik çeşitlilik ve durumu (flora-fauna ve ekolojik süreçler; beslenme, çiftleşme, yuvalama, vb.)	4.74	0.483
Korunan alan içerisinde endemik türlerin varlığı ve alandaki dağılımı (flora ve fauna)	4.68	0.619
Korunan alan içerisindeki habitat çeşitliliği ve durumu	4.62	0.634
Korunan alan içerisindeki veya civarındaki kirleticilerin varlığı	4.50	0.692
Tampon zonun yaban hayatı için koridorlar sağlama durumu	4.49	0.596
Tampon zonun havzaların ve kollarının bütünlüğünü koruma durumu	4.37	0.648
Korunan alan sınırları içerisinde yaşayan yerel halkın durumu (sosyal, ekonomik ve demografik)	4.36	0.790
Yıllık/sezonluk ziyaretçi sayısına bağlı olarak alanın taşıma kapasitesi durumu	4.35	0.875
Korunan alanın statüsüne göre seçilecek zonlama sistemi ve yönetimi	4.35	0.644
Alanda görev yapacak personelin sayısı ve teknik beceri düzeyi	4.32	0.794
Yerel halkın alandaki geleneksel kullanım hakları	4.29	0.760
Korunan alan içerisindeki doğal peyzaj alanları	4.27	0.844
Ulusal ve uluslararası mevzuatın varlığı ve uygulanma durumu	4.26	0.737
Tampon zon oluşturma hedefleri	4.22	0.666
Tampon zonun sel, heyelan, kirlilik, antropojenik ve diğer felaketleri önleme durumu	4.21	0.815
Korunan alan içerisinde veya civarında avcılık faaliyetlerinin durumu	4.20	0.919
Tampon zon belirlemede yerel katılım sağlanması	4.18	0.817
Korunan alanlarda izin verilen diğer faydalanma şekillerinin (maden, enerji, taş ocağı vb.) varlığı	4.16	0.927
Tampon zon oluşturma ekonomik analizi ve uygulanabilirliği	4.15	0.615
Korunan alan içerisindeki hayvancılık faaliyetleri	4.15	0.854
Korunan alan içerisinde güvenlik açısından sorun yaratabilecek alanların varlığı	4.12	0.816
Yeraltı kaynaklarının varlığı ve alandaki dağılımı	4.06	0.940
Mekan ve tesis yapılması planlanan yerlerin durumu	4.04	0.849
Yerel halkın turizme bakış açıları ve yaklaşımları	4.03	0.879
Korunan alan içerisinde ziyaretçilerin kullanımına sunulacak alanlar	4.03	0.805
Yerel halkın korunan alanın niteliğine bağlı olarak yerel girişimci rollerinin geliştirilebilirliği	3.99	0.696
Yol, enerji hattı, kanalizasyon vb. alt yapı tesislerinin yapılacağı alanlar	3.97	0.843
Manevi-tarihi-dini özellikleri nedeniyle korunan mekan ve yerlerin durumu	3.97	0.879
Korunan alan içerisinde yer alan tarım arazilerinin durumu	3.94	0.950
Korunan alana yakın ancak sınırları dışında yaşayanların durumu (sosyal, ekonomik ve demografik)	3.87	0.782
Korunan alan içerisindeki destinasyon alanlarının durumu	3.84	0.782
Korunan alana yakın ama sınırları dışındaki ormancılık faaliyetleri	3.68	0.980
Korunan alana yakın ama sınırları dışındaki hayvancılık faaliyetleri	3.66	0.873
Korunan alana yakın ama sınırları dışındaki tarım arazilerinin durumu	3.61	0.892

* Puanlar 0-5 aralığındadır.

Çizelge 3. Tampon zon belirlemeye yönelik uzmanların diğer görüşleri

İfadeler	Ortalama	Standart sapma
Tampon zon belirlenirken ekosistemdeki ekolojik ve biyolojik süreçler çok iyi gözlemlenmelidir.	4.77	0.493
Tampon zonlar korumaya yardımcı uygulamalar olup başkaca uygulamalar ile desteklenmelidir.	4.64	0.561
Tampon zon ayırımında korunan alan çevresi de dikkate alınmalıdır.	4.64	0.596
Tampon zonların yönetiminde yerel halk ve örgütlerle işbirliği yapılmalıdır.	4.49	0.677
Tampon zon içerisinde yasaklanacak faaliyetler yerel halkın katılımı ile birlikte belirlenmelidir.	4.35	0.851
Tampon zonlar yerel halkın geleneksel arazi kullanım biçimlerine uygun belirlenmelidir.	4.05	1.170
Tampon zonlar yerel halka sosyal ve ekonomik destek sağlamalıdır.	3.78	1.171
Tampon zonların kullanımında yerel halka öncelik verilmelidir.	3.77	1.225
Her statüdeki korunan alan için tampon zon ayrılması gereklidir.	3.56	1.465
Korunan alanlarda tampon zon ayırmak korumayı sağlamak için yeterlidir.	2.86	1.385

3.1.4. Uzmanların profil özelliklerine göre oluşan görüş farklılıkları

Araştırmaya katılan uzmanların anket sorularına verdikleri yanıtların cinsiyetlere göre değerlendirilmesinde Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır (Çizelge 4). Buna göre, “korunan alan içerisinde endemik türlerin varlığı ve alandaki dağılımı (flora ve fauna)” ve “mekan ve tesis yapılması planlanan yerlerin durumu” faktörleri ile ilgili olarak erkekler kadınlardan farklı düşünmekte ve bu faktörü kadınlara göre daha fazla önemsemektedirler. Kadınlar ise “yerel halkın alandaki geleneksel kullanım hakları”, ve “korunan alan içerisinde güvenlik açısından sorun yaratabilecek alanların varlığı” konularında erkeklerden farklı düşünmekte olup, bu faktörleri erkeklerle göre daha fazla önemsemektedirler.

Araştırmaya katılan uzmanların anket sorularına verdikleri yanıtların diğer profil özelliklerine göre farklılıklarının belirlenmesinde Kruskal Wallis-H testi kullanılmış ve Çizelge 5’de verilmiştir. Eğitim açısından bakıldığında, yüksek lisans ve doktora eğitim düzeyine sahip olan katılımcılar, “yerel halkın korunan alanın niteliğine bağlı olarak yerel girişimci rollerinin geliştirilebilirliği”, “ulusal ve uluslararası mevzuatın varlığı ve uygulanma durumu”, “tampon zonun yaban hayatı için koridorlar sağlama durumu”, “tampon zonun havzaların ve kollarının bütünlüğünü koruma durumu”, “alanda görev yapacak personelin sayısı ve teknik beceri düzeyi” faktörlerini lisans mezunu katılımcılardan daha fazla önemsemektedirler. Lisans eğitim düzeyine sahip katılımcılar ise, “korunan alana yakın ama sınırları dışındaki ormancılık faaliyetleri”, “korunan alan içerisindeki hayvancılık faaliyetleri” ve “korunana alan içerisinde güvenlik açısından sorun yaratabilecek alanların varlığı” faktörlerini yüksek lisans ve doktora eğitim düzeyine sahip olan katılımcılardan daha fazla önemsemektedirler.

Yaş gruplarına bakıldığında, 20-29 yaş grubundaki katılımcılar “yerel halkın korunan alanın niteliğine bağlı olarak yerel girişimci rollerinin geliştirilebilirliği” ve “yerel halkın turizme bakış açıları ve yaklaşımları” faktörlerini diğer yaş gruplarından daha fazla önemsemektedirler. 30-39 yaş grubundaki katılımcılar ise “korunan alan içerisindeki veya civarındaki kirleticilerin varlığı” ve “biyolojik çeşitlilik ve durumu (flora-fauna ve ekolojik süreçler) (beslenme, çiftleşme, yuvalama, vb.)” faktörlerini diğer yaş gruplarından daha fazla önemsemektedirler.

Uzmanların çalışma sürelerine bakıldığında, 21 yıl ve üzeri çalışma süresine sahip katılımcılar “yerel halkın turizme bakış açıları ve yaklaşımları” faktörünü diğer gruplardan daha fazla dikkate almaktadırlar. 16-20 yıl çalışma süresine sahip katılımcılar ise “korunan alan içerisindeki habitat çeşitliliği ve durumu” ve “tampon zonun sel, heyelan, kirlilik, antropojenik ve diğer felaketleri önleme durumu” faktörlerini diğer gruplardan daha fazla dikkate almaktadırlar.

Uzmanların meslek unvanları yönünden verdikleri cevapların farklılıkları açısından ise, “yıllık/sezonluk ziyaretçi sayısına bağlı olarak alanın taşıma kapasitesi durumu” faktöründe katılımcıların meslek unvanları açısından istatistiksel olarak farklılıklar bulunmuştur. Peyzaj Mimarı olan katılımcılar “yıllık/sezonluk ziyaretçi sayısına bağlı olarak alanın taşıma kapasitesi durumu” faktörü ile ilgili olarak diğer meslek unvanlarına sahip katılımcılardan farklı düşünmekte ve bu faktörü daha fazla önemsemektedirler.

3.2. Yerel halkın görüşlerine ilişkin bulgular

3.2.1. Araştırmaya katılan yerel halkın bazı profil özellikleri

Araştırmaya katılan yerel halkın bazı profil özellikleri Çizelge 6’da verilmiştir. Buna göre, araştırmaya katılanların %38.6’sı kadın, %61.4’ü erkektir. Çalışmaya katılan yerel halkın %32.6’sı 40-49 yaş grubunda, %77.3’ü lise düzeyinde eğitime sahip, %55.3’ü tarımla uğraşmakta ve %48.5’i 1001 TL-2000 TL arasında gelire sahiptir. Bu bulgular, yerel halkın tarıma dayalı ve son derece düşük gelirli bir ekonomik yaşama sahip olduklarına göstermektedir.

3.2.2. Yerel halkın milli parka ilişkin görüşleri

Yerel halkın tarıma dayalı ve düşük gelirli bir ekonomik yaşantısı bulunmaktadır. Bu duruma ilişkin kanıtlar Çizelge 7’de görülmektedir. Buna göre, yerel halkın milli park kaynaklarını en çok rekreasyon amaçlı (piknik yapmak, gezmek vb.) kullandığı dikkati çekmektedir. Bunu tarım yapmak izlemektedir. Yasal mevzuat nedeni ile diğer kullanım imkanları son derece kısıtlıdır. Yerel halkın milli park yönetimi ile yaşadığı en büyük çatışma arazi kullanımı ile ilgilidir. Anket katılımcılarının %63.6’sının milli park sınırları içerisinde tarım ve başka amaçlarla kullandığı arazisi mevcuttur.

Çizelge 4. Uzmanların tampon zon belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtların cinsiyetler açısından farklılıkları

Faktörler	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Önem düzeyi
Yerel halkın alandaki geleneksel kullanım hakları	748.000	3233.000	-2.038	0.042*
Korunan alan içerisinde endemik türlerin varlığı ve alandaki dağılımı (flora ve fauna)	736.000	3221.000	-2.557	0.011*
Mekan ve tesis yapılması planlanan yerlerin durumu	657.500	3142.500	-2.771	0.006*
Korunan alan içerisinde güvenlik açısından sorun yaratabilecek alanların varlığı	705.000	3190.000	-2.344	0.019*

* $p<0,05$

Çizelge 5. Uzmanların tampon zon belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtların diğer profil özellikleri açısından farklılıkları

Profil özellikleri	Faktörler	Kikare	sd	Önem düzeyi
Eğitim	Yerel halkın korunan alanın niteliğine bağlı olarak yerel girişimci rollerinin geliştirilebilirliği	7.696	2	0.021*
	Korunan alan içerisindeki hayvancılık faaliyetleri	7.357	2	0.025*
	Korunan alana yakın ama sınırları dışındaki ormancılık faaliyetleri	6.555	2	0.038*
	Korunan alan içerisinde güvenlik açısından sorun yaratabilecek alanların varlığı	7.928	2	0.019*
	Alanda görev yapacak personelin sayısı ve teknik beceri düzeyi	7.684	2	0.021*
	Ulusal ve uluslararası mevzuatın varlığı ve uygulanma durumu	6.521	2	0.038*
	Tampon zonun yaban hayatı için koridorlar sağlama durumu	12.765	2	0.002*
Yaş	Tampon zonun havzaların ve kollarının bütünlüğünü koruma durumu	6.954	2	0.031*
	Yerel halkın korunan alanın niteliğine bağlı olarak yerel girişimci rollerinin geliştirilebilirliği	11.252	4	0.024*
	Yerel halkın turizme bakış açıları ve yaklaşımları	10.709	4	0.030*
	Korunan alan içerisindeki veya civarındaki kirleticilerin varlığı	12.544	4	0.014*
Çalışma Süresi	Biyolojik çeşitlilik ve durumu (flora-fauna ve ekolojik süreçler) (beslenme, çiftleşme, yuvalama, vb.)	11.266	4	0.024*
	Yerel halkın turizme bakış açıları ve yaklaşımları	14.008	4	0.007*
	Korunan alan içerisindeki habitat çeşitliliği ve durumu	11.980	4	0.018*
Meslek unvanı	Tampon zonun sel, heyelan, kirlilik, antropojenik ve diğer felaketleri önleme durumu	10.475	4	0.033*
	Yıllık/sezonluk ziyaretçi sayısına bağlı olarak alanın taşıma kapasitesi durumu	14.437	7	0.044*

* $p<0,05$

Çizelge 6. Araştırmaya katılan yerel halkın bazı profil özellikleri

Profil özellikleri		n	%
Cinsiyet	Kadın	51	38.6
	Erkek	81	61.4
Yaş	18-29	13	9.8
	30-39	24	18.2
	40-49	43	32.6
	50-59	42	31.8
	>59	10	7.6
Eğitim	İlköğretim	6	4.5
	Ortaokul	11	8.3
	Lise	102	77.3
	Üniversite	13	9.8
Meslek	Tarım	73	55.3
	Ev hanımı	24	18.2
	İşçi/Memur	11	8.3
	Emekli	10	7.6
	İşsiz	10	7.6
	Serbest meslek/Esnaf	4	3.0
Gelir	0-1000 TL	55	41.7
	1001 TL-2000 TL	64	48.5
	2001-3000 TL	10	7.6
	>3000 TL	3	2.3

Çizelge 7. Yerel halkın milli parktan faydalanma biçimleri

Yerel halk-millî park kullanım ilişkileri	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Rekresyon amaçlı kullanım (piknik yapmak, gezmek vb.)	90	68.2	42	31.8
Tarım yapmak	84	63.6	48	36.4
Odun dışı orman ürünleri toplamak (mantar, adaçayı, vb.)	49	37.1	83	62.9
Yakacak odun sağlamak	32	24.2	100	75.8
Otlatma	20	15.2	112	84.8
Millî park şefliğinde çalışmak (istihdam)	11	8.3	121	91.7

Korunan alanlar içerisinde yaşayan yerel halkın veya kullanım hakkı bulunanların alan kaynaklarını kullanım durumları ve kullanım ilişkileri tampon zon belirlenmesinde ve bu alanların yönetiminde en önemli konuların başında yer almaktadır. Korunan alanlarda yaşanan birçok problemin özellikle sosyo-ekonomik temelli problemlerin ana nedeni alandan faydalanan yerel insanların kullanım haklarında yaşadıkları kısıtlamalar olarak karşımıza çıkmaktadır (Trakolis, 2001; Alkan vd., 2009; Akyol vd., 2018). Diğer bir neden ise yerel halkın yaşadığı ekonomik kayıp ya da kazançlardır. Alanın millî park olarak ilan edilmesi nedeni ile gelir kaybına uğradığını düşünenlerin oranı %29.5, ek gelir elde ettiğini uğramadığını düşünenlerin oranı ise %10.6'dır (Çizelge 8). Bu bulgular, millî park sınırları içerisinde gerçekleşen çeşitli ekonomik faaliyetlerde yerel halkın yeteri kadar yer almadığını göstermektedir.

Alanda iyileştirilmesi gereken konuların ne olduğu sorulduğunda ise, yerel halkın %65.9'u millî park içerisinde iyileştirilmesi gereken en önemli hususun çevresel koruma (bitki ve hayvanların korunması, kaçak avcılığın önlenmesi vb.) olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 9). Yerel halkta bu düşüncenin ortaya çıkmasındaki ana nedenlerden birisi göldeki kirliliktir. Gölde ortaya çıkan kirlenme, yerel halkta tüm mevzuata ve önlemlere rağmen parkta korumanın yetersiz olduğu düşüncesini doğurmaktadır.

Çizelge 8. Yerel halkın millî parktan ekonomik kazanç sağlama durumları

Yerel halkın ekonomik kazanç elde etme durumları	Evet		Hayır		Kararsız	
	n	%	n	%	n	%
Kovada Gölü MP nedeniyle gelir kaybına uğrama	39	29.5	74	56.1	19	14.4
Kovada Gölü MP nedeniyle ek gelir kazanma	14	10.6	100	75.8	18	13.6

Çizelge 9. Yerel halkın milli parkta iyileştirilmesi gerektiğini düşündükleri hususlar

Milli Park'ta iyileştirilmesi gereken hususlar	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Çevresel koruma (bitki ve hayvanların korunması, kaçak avcılığın önlenmesi vb.)	87	65.9	45	34.1
İdari hususlar (hukuksal düzenlemeler, katılım, bilgi verme vb.)	84	63.6	48	36.4
Ekonomik gelişme (istihdam, yeni iş olanakları, teşvik ve kredi imkanları vb.)	64	48.5	68	51.5
Sosyal gereksinimler (rekreasyon, piknik yapma, kamp alanı, seyir terasları vb.)	43	32.6	89	67.4

Yerel halkın %63.6'sı milli park ile ilgili idari konuların, %48.5'i ekonomik konuların ve %32.6'sı ise sosyal gereksinimlerin iyileştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu bulgular daha önce yapılan benzeri birçok çalışmanın aksine milli park içerisinde yaşayan yerel halkın öncelik verdiği konuların değiştiğini göstermektedir. Daha önce benzeri konularda yapılan çalışmalar yerel halkın en önem verdikleri konuların başında ekonomik konuların yer aldığını göstermektedir (Trakolis, 2001; Alkan vd., 2009; Akyol vd., 2018). Örneğin, Newmark vd., (1993) tarafından beş farklı korunan alanda yapılan bir çalışmada, bölge sakinlerinin özellikle otlama ve tarım arazileriyle ilgili endişeleri olduğunu belirlemişlerdir. Hatta yapılan bu çalışmalarda genel olarak önerilerin çözüm önerilerinin başında yerel katılımı vurgusu yer almaktadır (Heinen, 1993; Weladji vd., 2003; Szell ve Hallett, 2013; Akyol vd., 2018). Çalışma bulguları açısından bakıldığında milli park içerisinde yaşayan yerel halkın milli parkta iyileştirilmesi gereken konuların ikincisi olarak idari hususları özellikle katılım, bilgi verme vb. konularını önemstediklerini göstermektedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular Kovada Gölü Milli Parkı içerisinde yaşayan yerel halkın diğer pek çok çalışmanın aksine çevresel koruma konusunu diğer konulardan özellikle de ekonomik konulardan daha öncelikli gördüklerini göstermektedir. Bu bulgu, aynı alanda benzer bir çalışma yapan Alkan (2009) ve Alkan vd. (2009)'un bulgularından bu yönüyle farklılaşmaktadır. Yerel halkın değişen bu algı ve tutumları ile ilgili olarak, yönetim faaliyetlerinin etkinliği, yerel halkın yetkililere güvenmesi, eğitim düzeyi, ekonomik seviye ve yerel halkın bilinç düzeyi gibi faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir (Dimitrakopoulos vd., 2010). Bu bağlamda, korunan alanlarda tampon zon belirlenmesi ve yönetilmesinde korunan alan ve yerel halk ilişkilerinin belirlenmesi ve alana özgü yönetim uygulamalarının ortaya konulması gerektiği söylenebilir.

Çalışmada üzerinde durulan diğer bir konu ise yerel halkın milli parka herhangi bir yatırım yapıp yapmama isteklerinin belirlenmesine yöneliktir. Özellikle mevcut çatışmaların giderilmesinde ve tampon zon belirlenmesinde yerel halkın alandan beklentilerinin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca alternatif gelir kaynaklarının oluşturulmasının alandaki baskıyı azaltacağı, park yönetimini kolaylaştıracağı ve hatta tampon zona olan ihtiyacı azaltacağı çeşitli çalışmalarla ifade edilmektedir. Çünkü korunan alanlarda yaşanan sorunların ana nedenleri ekonomik faktörler ve arazi kullanım değişiklikleriyle ilgilidir (Correll, 2005; Palomo vd., 2013). Bu kapsamda yerel halkın büyük bölümü uygun koşulların oluşması durumunda milli parka yatırım (turizm, pansiyon açma vb.) yapmak istemektedirler.

Çizelge 10'da yerel halkın milli park ile algıları ve tutumlarını ölçmeye yönelik bazı ifadeler yer verilmiştir. Özellikle tampon zon ayrımı için alanda yaşayanların veya kullanım hakkı bulunanların algı ve tutumları önem taşımaktadır. Korunan alanların planlanması sürecinde yerel halkın katılımının sağlanması ve kırsal kalkınma uygulamalarına yer verilmesi, korumadan olumsuz yönde etkilenen insanların alanları sahiplenmeleri ve korumaya olan olumsuz bakış açılarının olumlu yönde değiştirilmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla, korunan alanların sürdürülebilir kullanımına yönelik herhangi bir planlamanın, kaynakların yerel kullanıcıları ile işbirliği içinde olmadan ve yöresel talepler dikkate alınmadan başarılı olması daha önceki uygulamalar ve deneyimler çerçevesinde pek olası gözükmemektedir (Durusoy ve Türker, 2003). Bu bağlamda katılımçılık, ilgili korunan alanların içinde ve çevresinde yaşayanlara korunan alanların nasıl korunacağı ve yönetileceği konusunda söz sahibi olma hakkı vermektedir.

Ayrıca, sadece korunan alanların içinde ve çevresinde yaşayanların değil, alanla ilgili diğer paydaşların da dikkate alınması yönetimin etkinliğini artırmaktadır. İlgili paydaşların bir araya getirilmesi ise korunan alan yönetimlerine düşmektedir (Aruoba, 2003). Ancak, Türkiye'de, doğa koruma ile yakın ilişkisi bulunan ormancılık sektöründe hala katı koruma anlayışının hakim olduğu, karar alma ve uygulama süreçlerine katılımı sağlayacak teşvik sistemlerinin oluşmadığı, kararların özellikle politik baskılarla ve kişilerle bağlı olarak verildiği ve karar alma süreçlerinin şeffaf olmadığı çeşitli çalışmalarla ifade edilmektedir (Atmış vd., 2007).

Çizelge 10. Yerel halkın milli parkla ilgili algı ve tutumları

İfadeler	Ortalama	Stantart sapma
Milli park ile ilgili konularda bilgilendirilirim.	4.67	0.805
Milli park idaresine düşüncelerimi açıkça söyleyebilirim.	4.45	1.007
Milli park sayesinde kazancımın artabileceğini düşünürüm.	4.08	1.085
Yöneticilerin milli parkı yasalara uygun bir şekilde yönettiğini düşünürüm.	3.82	1.104
Milli park içindeki arazilerimi istediğim gibi kullanabildiğimi düşünürüm.	3.66	1.125
Milli park içindeki tüm alanların mutlaka korunması gerektiğini düşünürüm.	3.39	1.196
Milli parkta yapılan usulsüz işleri yetkili mercilere bildirebilirim.	3.14	1.576
Milli parkın korunması için yapılan çalışmalarda fikrim alınır.	2.97	1.301
Milli park içerisindeki canlılara zarar veren kişileri uyarırım.	2.43	1.349
Çocuklarıma milli parkı korumaları gerektiğini anlatırım.	2.36	1.071
Milli park ilan edildiğinden bu yana turizm etkinliklerinin arttığını düşünürüm.	2.36	1.121
Milli park yönetiminde söz sahibi olmak isterim.	2.35	1.348
Milli parkın daha iyi olması için gönüllü olarak ücretsiz çalışabilirim.	2.31	1.371
Milli park içerisinde adaçayı/kekik vb. toplayabileceğimi düşünürüm.	2.14	0.947
Milli park içerisinde turistik tesisler olması gerektiğini düşünürüm.	2.00	1.204
Köylülerde yönetime katılırsa milli parkın daha iyi yönetileceğini düşünürüm.	1.75	1.051
Kovada Gölü'nün koruma altına alınmasına gerek olmadığını düşünürüm.	1.58	0.966

Bu bağlamda Çizelge 10 incelendiğinde, “*milli park ile ilgili konularda bilgilendirilirim*” ifadesi ortalama 4.67 puan ile en yüksek puan alan ifadedir. Bunu ortalama 4.45 puanla “*milli park idaresine düşüncelerimi açıkça söyleyebilirim*” ifadesi izlemektedir. Bu durum daha önce tartışıldığı üzere, Kovada Gölü Milli Parkı’nda katı koruma anlayışının kısmen azaldığını, milli park yönetiminin yerel halkı gerçek anlamda paydaş olarak görmeye başladıklarını göstermektedir. Çalışma özellikle aynı alanda Alkan (2009) ve Alkan vd., (2009) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarından bu anlamda farklılıklar göstermektedir. Ancak, “*köylülerde yönetime katılırsa milli parkın daha iyi yönetileceğini düşünürüm*” ifadesi ortalama 1.75 gibi oldukça düşük bir değer almıştır. Bu durum yerel halkın park yönetimi ile ilgili konularda bilgilendirilmek ve bazı konularda söz sahibi olmak istediklerini ancak yönetsel açıdan sorumluluk almak istemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Yerel halkın milli park ile ilgili diğer bir önemli düşüncesi “*milli park sayesinde kazancımın artabileceğini düşünürüm*” ifadesidir. Bu bulgu ise yerel halkın milli parktan gelirlerinin artması yönünde ekonomik bir beklenti içinde olduklarını göstermektedir. Ancak, yerel halktan son derece az kişinin milli parkta istihdam edilmesi ve “*milli park ilan edildiğinden bu yana turizm etkinliklerinin arttığını düşünürüm*” ifadesi (puan: 2.36) ekonomik beklentilerin gerçekleşmediği sonucunu doğurmaktadır.

“*Kovada Gölü’nün koruma altına alınmasına gerek olmadığını düşünürüm*” ifadesi ortalama 1.58 puan alarak en az puan alan ifade olmuştur. Ancak ifadenin olumsuz bir ifade olması nedeni ile aslında en önemli ifadelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanda yaşayanlar Kovada Gölü’nün mutlak suretle korunması gerektiğini düşünmektedirler. Bu nedenle gölün korunmasına yönelik her türlü çabayı olumlu olarak görmektedirler. Hatta “*milli park içindeki tüm alanların mutlaka korunması gerektiğini düşünürüm*” ifadesi ile (puan: 3.39) bu durumu desteklemektedirler. Bu bulgular üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda, yerel halkın milli parkın işlevleri ve özellikle çevresel koruma yönünden önceki yıllara oranla daha bilinçli olduklarını söylemek mümkündür.

4. Sonuç ve öneriler

Çalışmada uzmanlara, tampon zon belirlemede dikkate alınması gereken faktörlerin ne olması gerektiği ile ilgili olarak 35 ifadeden oluşan bir liste sunulmuş ve değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlarca yapılan değerlendirmeler sonucunda bu faktörlerin tümü ortalama 3.5 puan ve üzerinde bir puan alarak uzmanlarca önemli bulunmuştur. Uzmanlarca yapılan bu değerlendirmelerde özellikle ekolojik ve biyolojik içerikli faktörler en yüksek puanları almışlardır. Tampon zonların belirlenmesindeki ana amaç, korunan alan içerisinde özellikle yerel halka ve kullanım hakkı bulunanlara sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerini yürütebilmelerine olanak sağlamak ve mutlak koruma alanlarındaki baskıyı azaltmaktır. Ancak uzmanlar ekolojik ve biyolojik faktörleri yerel halk için önem taşıyan diğer faktörlere göre daha önemli bulmuşlardır. Bu nedenle korunan alanlarla ilgili çalışmalarda mutlaka sosyal-kültürel konularda uzman kişilere de yer verilmelidir.

Tampon zon belirlemeye yönelik uzmanlar, ekosistemdeki ekolojik ve biyolojik süreçlerin çok iyi gözlemlenmesi gerektiğini, tampon zonların korumaya yardımcı bir uygulama olduğunu ve başkaca uygulamalar ile desteklenmesi gerektiğini, tampon zon belirlenirken korunan alan çevresinin de dikkate alınması gerektiğini, tampon zon yönetiminde yerel halk ve diğer paydaşlarla işbirliği yapılması gerektiğini, tampon zon içerisinde izin verilecek ve yasaklanacak faaliyetlerin yerel halkın katılımı ile birlikte belirlenmesi gerektiğini ve belirlenecek bu faaliyetlerin geleneksel arazi kullanım biçimlerine uygun olarak seçilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bunlara ek olarak uzmanlar, korunan alanlarda tampon zon belirlemenin tek başına korumayı sağlamada yeterli olmayacağını düşünmektedirler.

Park içerisinde yaşayan yerel halk milli park kaynaklarını özellikle rekreasyon ve tarım amaçlı kullanmakta olup, özel mülkiyet alanları yaklaşık milli park alanın %15’ini oluşturmaktadır. Bu nedenlerle yerel halkın milli park yönetimi ile yaşadığı en büyük çatışma arazi kullanımı ile ilgilidir. Yerel halk açısından milli parkla ilgili olarak iyileştirilmesi ve daha iyi hale getirilmesi gereken konuların başında çevresel koruma (bitki ve hayvanların korunması, kaçak avcılığın önlenmesi vb.) konusu gelmektedir. Bunu idari hususlar (hukuksal düzenlemeler, katılım, bilgi verme vb.) ile ilgili konular izlemektedir. Sonrasında ekonomik gelişme (istihdam, yeni iş olanakları, teşvik ve kredi imkanları vb.) ve sosyal gereksinimler (rekreasyon, piknik yapma, kamp alanı, seyir terasları vb.) konuları izlemektedir. Daha önce yapılan çalışmaların aksine, milli park sınırları içerisinde yaşamını sürdüren yerel halk alanın korunması gerektiğini ve kendilerinin de alanın yönetiminde söz sahibi olması gerektiğini düşünmektedirler. Bu sonuçlar, tampon zon yönetimi ve planlanmasında yerel halkın beklentileri ile bağ kurulması gerekliliğini göstermektedir. Özellikle arazi kullanımı ve mülkiyet konusu ile ilgili daha fazla çalışma yapılması ve gelir getirici alternatif faaliyetlere daha fazla teşvik verilmesi gerekmektedir. Kovada Gölü Milli Parkı örneğinde olduğu gibi özellikle park sınırları dışında olan ancak park alanını doğrudan etkileyen Eğirdir Gölü ve Kovada Kanalı gibi alanların kullanımı ve etkileri de çalışmalarda göz önünde bulundurulmalıdır.

Açıklama

Bu çalışma, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı’nda Savaş Karakaya (2019) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinin bir özettir. Araştırmanın yürütülmesine katkı sağlayan Kovada Gölü Milli Parkı yöneticilerine, çalışanlarına ve bölge sakinlerine teşekkür ederiz. Ayrıca, 4006-YL1-14 No’lu Proje ile çalışmayı maddi olarak destekleyen Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimi Başkanlığı’na teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Abdullah, J., Ahmad, C.B., Jaafar, J., Sa'ad, S.R.M., 2013. Stakeholders' perspectives of criteria for delineation of buffer zone at conservation reserve: FRIM heritage site. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 105: 610-618.
- Ahmad, C.B., Abdullah, J., Jaafar, J., 2016. Buffer zone delineation at conservation reserve. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 222: 685-692.
- Ahmad, C.B., Hashim, I.H.M., Abdullah, J., Jaafar, J., 2012. Stakeholders' perception on buffer zone potential implementation: A preliminary study of Tasek Bera, M'sia. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 50: 582-590.
- Akten, S., Gül, A., Akten, M., 2012. Korunan doğal alanlarda kullanılabilecek ziyaretçi yönetim modelleri ve karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13(1): 57-65.
- Akyol, A., Türkoğlu, T., Bekiroğlu, S., Tolunay, A., 2018. Resident perceptions of livelihood impacts arising from the Kızıldağ National Park, Turkey. *Environ. Dev. Sustain.*, 20(3): 1037-1052.
- Alkan, H., 2009. Negative impacts of rural settlements on natural resources in the protected areas: An example from Kovada Lake National Park. *Journal of Environmental Biology*, 30(3): 363-372.
- Alkan, H., Korkmaz, M., Tolunay, A., 2009. Assessment of primary factors causing positive or negative local perceptions on protected areas. *Journal of Environmental Engineering and Landscape Management*, 17(1): 20-27.
- Allan, J.R., Venter, O., Maxwell, S., Bertzy, B., Jones, K., Shi, Y., Watson, J.E.M., 2017. Recent increases in human pressure and forest loss threaten many Natural World Heritage Sites. *Biological Conservation*, 206: 47-55.
- Arı, Y., 2006. Milli parklarda insan problemi: Doğa korumanın yerel kültürlerle etkisi. *Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu*, 22-25 Haziran, Çanakkale, s.230-234.
- Aruoba, Ç., 2003. Orman yönetimi, sürdürülebilirlik ve katılım konusunda bazı ekonomik düşünceler. II. Ulusal Ormanlık Kongresi, 19-20 Mart, Ankara, s.207-216.
- Aslan, B., Karaca, İ., 2012. Insect fauna of Kovada Lake National Park basin (Isparta, Turkey). *Turkish Journal of Entomology*, 36(4): 473-489.
- Atmış, E., Özden, S., Lise, W., 2007. Public participation in forestry in Turkey. *Ecological Economics*, 62(2): 352-359.
- Aydın, İ.Z., Öztürk, A., Demirci, U., 2016. Korunan alanlarda sürdürülebilir ekoturizm yönetimi ölçüt ve göstergelerin ülkemiz açısından irdelemesi. II. Ulusal Sürdürülebilir Turizm Kongresi, 28-30 Nisan, Antalya, s.391-405.
- Bahadır, M., 2013. Kovada Lake National Park and its sustainable management. *Eastern Geographical Review*, 18(30): 287-309.
- Brandon, K.E., Wells, M., 1992. Planning for people and parks: Design dilemmas. *World Development*, 20(4): 557-570.
- Brosius, J.P., 2004. Indigenous peoples and protected areas at the world parks congress. *Conservation Biology*, 18(3): 609-612.
- Budhathoki, P., 2003. A category V protected landscape approach to buffer zone management. *Parks*, 13: 22-30.
- Budhathoki, P., 2004. Linking communities with conservation in developing countries: Buffer zone management initiatives in Nepal. *Oryx*, 38(3): 334-341.
- Correll, D.L., 2005. Principles of planning and establishment of buffer zones. *Ecological Engineering*, 24(5): 433-439.
- Curran, L.M., Trigg, S.N., McDonald, A.K., Astiani, D., Hardiono, Y.M., Siregar, P., Caniogo, I., Kasischke, E., 2004. Lowland forest loss in protected areas of Indonesian Borneo. *Science*, 303(5660): 1000-1003.
- Demirayak, F., 2006. Türkiye'de korunan alanlar için yeni bir yaklaşım ortaklaşa yönetim. *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Derose, A.M., 2004. Overview of community participation at the Vth IUCN world parks congress. *Parks*, 14(2): 18-29.
- Dimitrakopoulos, P.G., Jones, N., Iosifides, T., Florokapi, I., Lasda, O., Paliouras, F., Evangelinos, K.I., 2010. Local attitudes on protected areas: Evidence from three Natura 2000 wetland sites in Greece. *Journal of Environmental Management*, 91: 1847-1854.
- DKMP, 2010. Kovada Lake National Park Analytical Studies and Synthesis Report. Isparta Directorate of Nature Conservation and National Parks. DKMP, Isparta.
- Dudley, N., 2008. Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. IUCN, Gland, Switzerland.
- Dudley, N., Mulongoy, K.J., Cohen, S., Stolton, S., Barber, C.V., Gidda, S.B., 2005. Towards Effective Protected Area Systems. An Action Guide to Implement the Convention on Biological Diversity Programme of Work on Protected Areas. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal, Canada.
- Durusoy, İ., Türker, M.F., 2003. Sürdürülebilir orman işletmeciliği ölçüt ve göstergelerinde katılım. II. Ulusal Ormanlık Kongresi, Türkiye Ormanlarının Yönetimi ve Katılım, Türkiye Ormanlıklar Derneği, 19-20 Mart, Ankara, s.262-288.
- Eagles, P.F.J., Mccool, S.F., Haynes, C.D., 2002. Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management. IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK.
- Ebregt, A., Greve, P.D., 2000. Buffer Zones And Their Management - Policy and Best Practices For Terrestrial Ecosystems in Developing Countries. JB&A Grafische Communicatie, Wateringen.
- Ersoy, İ., Daşdemir, İ., 2016. Korunan alanlarda yönetimin etkinlik düzeyinin belirlenmesi (Soğuksu ve Yozgat Çamlığı Milli Parkları örneği). *Journal of Bartın Faculty of Forestry*, 18(1): 32-46.
- Görmüş, S., 2012. Korunan alan planlama stratejilerinin değerlendirilmesi: Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 14(21): 37-48.
- Gümüş, C., Şen, G., Toksoy, D., Ayaz, H., Bahat, B., 2010. Nature conservation and national parks in Turkey. First Serbian Forestry Congress (Future with Forests), 11-13 November, University of Belgrade, Serbia, pp. 73-77.
- Gündoğdu, E., 2002. Isparta çevresindeki bazı korunan alanlarda orman kuşları üzerine gözlemler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1: 83-100.
- Heinen, J.T., 1993. Park people relations in Kosi Tappu Wildlife Reserve, Nepal. A socio-economic analysis. *Environmental Conservation*, 20: 25-34.
- Heinen, J.T., 1996. Human behavior, incentives, and protected area management. *Conservation Biology*, 10(2): 681-684.
- Hernes, M.I., Metzger, M.J., 2017. Understanding local community's values, worldviews and perceptions in the Galloway and Southern Ayrshire Biosphere Reserve, Scotland. *Journal of Environmental Management*, 186: 12-23.
- Hjortso, C.N., Straede, S., Helles, F., 2006. Applying multi-criteria decision-making to protected areas and buffer zone management: A case study in the Royal Chitwan National Park, Nepal. *Journal of Forest Economics*, 12: 91-108.
- Kılıç, S., 2016. Cronbach's alpha reliability coefficient. *Journal of Mood Disorders*, 6(1): 47-48.
- Klar, N., Herrmann, M., Henning-Hahn, M., Pott-Dörfer, B., Hofer, H., Kramer-Schadt, S., 2012. Between ecological theory and planning practice: (Re-) Connecting forest patches for the wildcat in Lower Saxony, Germany. *Landscape and Urban Planning*, 105(4): 376-384.
- Korkmaz, M., Akyol, A., Türkoğlu, T., Bergner, A., Jansson, N., Tolunay, A., 2018. Perspective on forest biodiversity indicators for protected areas: A comparison of Turkish and Swedish forest expert opinions. *Applied Ecology and Environmental Research*, 16(3): 3595-3609.
- Kothari, A., 2008. Protected areas and people: The future of the past. *Durban +5 WCPA/IUCN, Parks*, 17(2): 23-34.
- Koyuncu, H., 1985. Eğirdir ve Kovada göllerinin hidrolojik bilançosu. *Bitirme Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi, Hidrojeoloji Mühendisliği Anabilim Dalı, Ankara.

- Kurdoğlu, O., 2007. Dünyada dođayı koruma hareketinin tarihsel geliřimi ve güncel boyutu. Artvin oruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8 (1): 59-76.
- Kuvan, Y., 2005. Korunan alan yönetiminde etkinliđin  nemi ve değerlendirilmesi. Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, 8-10 Eyl l, Isparta, s:81-89.
- Li, W., Wang, Z., Tang, H., 1999. Designing the buffer zone of a nature reserve: A case study in Yancheng Biosphere Reserve, China. *Biological Conservation*, 90: 159-165.
- Liu, J., Ouyang, Z., Miao, H., 2010. Environmental attitudes of stakeholders and their perceptions regarding protected areacommunity conflicts: A case study in China. *Journal of Environmental Management*, 91(11): 2254-2262.
- Lynagh, F.M., Urich, P.B., 2002. A critical review of buffer zone theory and practice: A Philippine case study. *Society and Natural Resources*, 15: 129-145.
- MacKinnon, J., MacKinnon, K., Child, G., Thorsell, J., 1986. *Managing Protected Areas in the Tropics*. IUCN, Gland, Switzerland.
- Newmark, W.D., Leonard, N.L., Sariko, H.I., Gamassa, D.G.M., 1993. Conservation attitudes of local people living adjacent to five protected areas in Tanzania. *Biology Conservation*, 63: 177-183.
- Ogogo, A.U., Nchor, A.A., Jacob, D.E., 2010. Challenges of buffer zone management in Cross River National Park, South Eastern Nigeria. *Journal of Research in Forestry Wildlife and Environment*, 2(2): 156-163.
-  zden, S., Alkan, H., Korkmaz, M., 2001. Kızıldadı Milli Parkı sınırları içerisindeki k ylerin sosyo-ekonomik yapısı. *Kırsal evre Yıllığı*, s.34-47.
-  z dođru, E., 2013. Korunan alanlar tampon zon yönetimi üzerine bir araştırma: K re Dağları Milli Parkı  rneđi. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Palomo, I., Martin-Lopez, B., Potschin, M., Haines-Young, R., Montes, C., 2013. National Parks, buffer zones and surrounding lands: Mapping ecosystem service flows. *Ecosystem Services*, 4: 104-116.
- Perell , L.F.C., Guadagnin, D.L., Maltchik, L., dos Santos, J.E., 2012. Ecological, legal, and methodological principles for planning buffer zones. *Natureza & Conservação*, 10(1): 3-11.
- Robinson, E.J.Z., Albers, H.J., Busby, G.M., 2013. The impact of buffer zone size and management on illegal extraction, park protection, and enforcement. *Ecological Economics*, 92: 96-103.
- Scherl, Lea M., Wilson, A., Wild, R., Blockhus, J.M., Franks, P., McNeely, J.A., McShane, T., 2004. Can Protected Areas Contribute to Poverty Reduction Opportunities and Limitations. IUCN, Gland and Cambridge.
- Sheppard, D., 2004. The VTH IUCN World parks congress. *Durban World Parks Congress WCPA/IUCN Parks*, 14(2): 1-5.
- Straeada, S., Treue, T., 2006. Beyond buffer zone protection: A comparative study of park and buffer zone products' importance to villagers living inside Royal Chitwan National Park and to villagers living in its buffer zone. *Journal of Environmental Management*, 78: 251-267.
- Strohbach, M.W., Arnold, E., Haase, D., 2012. The carbon footprint of urban green space-A life cycle approach. *Landscape and Urban Planning*, 104(2): 220-229.
- Szell, A.B., Hallett, L.F., 2013. Attitudes and perceptions of local residents and tourists toward the protected area of Retezat National Park, Romania. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(4): 18-34.
- Şen, G., Buğday, S.E., 2015. Assigned areas in various status for use and protection of property in Kastamonu Province. *Kastamonu  niveritesi Orman Fakültesi Dergisi*, 15(2): 214-230.
- Trakolis, D., 2001. Perceptions, preferences, and reactions of local inhabitants in Vikos-Aoos National Park, Greece. *Environmental Management*, 28(5): 665-676.
- Weladji, R.B., Moe, S.R., Vedeld, P., 2003. Stakeholder attitudes toward wildlife policy and the Benoue Wildlife Conservation Area, North Cameroon. *Environmental Conservation*, 30: 334-343.
- Wells, M.P., Brandon, K.E., 1993. The principles and practice of buffer zones and local participation in biodiversity conservation. *Ambio*, 22(2/3): 157-162.
- Wind, J., Prins, H.H.T., 1989. *Buffer Zone and Research Management for Indonesian National Parks: Inception Report*. World Bank National Park Development Project, DHV-RIN Consultancies, Bogor, Indonesia.
- Y cedadı, C., Carus, S., 2005. Kovada Gölü Milli Parkı ormanlarının meşcere kuruluşları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1: 62-77.
- Yücel, M., 1999. *Doğa Koruma Alanları ve Planlaması*. . . Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 104, II. Baskı, Adana.